

Anmeldelse

Erik Christensen, *På vej til borgerløn*, Forlaget Hovedland, 2017.

En borgerløn: ”1. ... er *universel*. Det betyder, at den gives til alle (statsborgere) eller personer med opholdstilladelse i et samfund. 2. Den er *individuel*. Det vil sige, at den gives til enkeltpersoner, således at enhver er sikret sit eget individuelle forsørgelsesgrundlag uafhængigt af ægtefælle eller samlever. 3. Den er *ubetinget*. Det vil sige, at den gives uafhængigt af indkomst og formue og uden bestemte aktivitetskrav om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet eller påtage sig aktivering. 4. Endelig skal borgerlønnen være *tilstrækkelig*, dvs. så høj, at man skal kunne leve af den på et beskedent niveau og uden at være tvunget til at tage et lønarbejde” (p. 9). ”Den er en rettighed og uden tidsbegrænsning og erstatter alle nuværende indkomsterstøttende ydelser (kontanthjælp, dagpenge osv.)” (p. 36).

På dansk grund er Erik Christensen, cand.scient.pol. og tidligere lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet, en af de førende stemmer for borgerlønsidéen. I et større værk fra 2000, *Borgerløn. Fortællinger om en politisk idé*, gav han et grundigt indblik i op- og nedture for borgerløn som et politisk projekt eller idé i Danmark og forsvarede selv idéen. Christensens nye værk *På vej til borgerløn* er et velskrevet og veloplagt opdateret forsvar for borgerlønsidéen. Det bidrager dermed til et politisk teoretisk forsøg på at begrunde borgerløn som et attraktivt socialt og økonomisk system. På linje med den nok mest indflydelsesrige politiske teoretiker, der har forsvaret borgerlønsidéen, Philippe Van Parijs, er det Christensens tese, at en borgerløn er en afgørende del af det sociale og politiske system, som stiller de dårligst stillede bedst muligt. At et samfund skal vurderes ud fra dette kriterium, argumenterede John Rawls for i sin epokegørende retfærdighedsteori fremsat i bogen *A Theory of Justice* (1971). Borgerlønnens universelle karakter, og interessen i at forsvare den som et realistisk politisk projekt, betyder også, at debatten kan ses som et bidrag til en forståelse og videreudvikling af den universelle velfærdsstat. Mens borgerløn ikke er blevet implementeret i den kontekst endnu, har der været konkrete forsøg med borgerløn i fx Namibia, Indien, Canada og Brasilien (pp. 22-23).

Borgerlønnens ubetingede karakter (jf. 3) er nok dens mest slående træk og det, der har givet anledning til den stærkeste indvending imod den. Det er som udgangspunkt langt fra indlysende, at det er en god idé at give folk i den arbejdsdygtige alder en ydelse, som er tilstrækkelig til, at de kan klare sig uden at arbejde (jf. 4). Alt andet lige skulle man formode, at de kunne og måske burde

bidrage til den samlede samfundskage, der så kunne fordeles med specielt øje for de dårligst stilledes situation. Christensen prøver at svare på den indvending. Han veksler mellem to forskellige strategier. Den ene består i at angribe tesen om, at det er afgørende, at man ”yder før man nyder”, og at det skal være ”noget for noget”, den anden består i at søge at vise, at borgerlønsidéen er kompatibel med en plausibel idé om gensidighed (se især kap. VI og VII).

Fra min stol synes den sidste strategi den mest lovende. Det er den ikke mindst på baggrund af en stærk ambition i Christensens bog, og i hans arbejde for idéen som sådan, nemlig at vinde gehør for idéen på tværs af forskellige ideologiske ståsteder. Her hjælper det ikke, hvis man forkaster det, der for mange er en grundintuition, nemlig at det er forkert at være gratist. Hvordan kan man så forsvare, at borgerlønnen er forenelig med et princip om gensidighed? Et hovedargument for Christensen, som for Van Parijs, er, at der er en vigtig type af gode, i forhold til hvilket et krav om gensidighed ikke plausibelt kan gøres gældende. Det drejer sig groft sagt om de eksterne goder (fx jord og teknologi), som vi overtager fra tidligere generationer. Det er en gave fra fortiden, som ingen af os har gjort os fortjent til, og hvor den oplagte retfærdige fordelingsnøgle er et lighedsprincip, og vel og mærke uden nogen medfølgende betingelse om, at man vil gøre produktiv brug af ressourcerne. I en central passage i bogen fremstilles argumentet sådan:

Vores store fælles, kollektive arv er ... ufortjent, idet den ikke kan tilskrives enkeltindviders indsats. De nulevende mennesker har ikke skabt og fortjent hele det samfund, de lever i. Derfor er det naturligt, at en del af denne arv bliver udbetalt som en løbende ubetinget borgerløn, som en samfundsdividende, hvortil der naturligvis ikke kan knyttes nogen arbejdspligt (p. 49).

Andre, herunder Stuart White, argumenterer for, at man for at kunne gøre krav på en andel af aktiverne skal være villig til at gøre produktiv brug af dem, altså at de netop ikke skal fordeles ubetinget. Christensen og Van Parijs har her imidlertid en stærk intuition på deres side gående på, at det som sådan ikke er klart, hvorfor en andel i en fælles arv kun tilkommer dem med et ønske om at være produktive. Det er et sundt liberalt princip, at fordelinger skal være neutrale mellem folk med forskellig livsstil. Ud over at beskrive disse argumenter og idéer på en klar og tilgængelig måde, kobler Christensen også interessant borgerlønsidéen til en demokratisk ambition om en spredning af ejendomsretten (kap. IX).

Bogen fremstår, i lyset af de nævnte kvaliteter, som et meget anbefalingsværdigt værk både for dem, der er bekendt med debatten, og for andre, der har brug for en velskrevet og relativt kort indføring.

Søren Flinch Midtgaard
Institut for Statskundskab, Aarhus BSS, Aarhus Universitet